І. М. Пракаповіч

Ці ведаеце вы Пастаўскі край?

СШЫТАК

па курсе "Чароўны край – Пастаўшчына"

Паставы
2014

Рэкамендавана
аддзелам адукацыі, спорту і турызму Пастаўскага райвыканкама
для выдання і выкарыстання на вучэбных і факультатыўных
занятках, занятках гурткоў, класных гадзінах.

Пракаповіч І. М.,
Ці ведаеце вы Пастаўскі край?: сшытак па курсе «Чароўны край - Пастаўшчына»/І. М. Пракаповіч, - Паставы, ТБМ. - 80 с.

Вучэбнае выданне
РАБОЧЫЯ СШЫТКІ

Пракаповіч Ігар Міхайлавіч

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ ПАСТАЎСКІ КРАЙ?

Рэдактар: Захарэвіч Тамара Мікалаеўна, настаўніца беларускай мовы вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі.

Сшытак з'яўляецца дапаможным сродкам навучання па курсе "Чароўны край – Пастаўшчына", у якім змяшчаюцца паўрочныя заданні і практыкаванні для лепшага засваення матэрыялу і праверкі сваіх ведаў па гісторыі, геаграфіі і культуры Пастаўшчыны. Яны могуць выконвацца на ўроку пад кіраўніцтвам настаўніка або самастойна, а таксама дома.

Выданне прызначаецца вучням агульнаадукацыйных і базавых школ, гімназій, каледжаў і іншых навучальных устаноў Пастаўскага і суседніх раёнаў. Сшытак таксама можа выкарыстоўвацца дарослымі для праверкі сваіх ведаў аб родным краі.

Прадмова

Сшытак з’яўляецца часткай вучэбна-метадычнага комплексу па курсе “Чароўны край – Пастаўшчына” (“Паставызнаўства”). Ён прызначаны для таго, каб працэс вывучэння роднага краю ішоў больш эфектыўна і разнастайна. Сшытак змяшчае тэарэтычныя пытанні і практычныя заданні, якія дазваляюць больш глыбока і грунтоўна засвоіць матэрыял па гісторыі, прыродзе і культуры Пастаўшчыны.

Структура дапаможніка прадстаўлена ў выглядзе асобных паўрочных блокаў, у якія ўваходзяць заданні, аб’яднаныя адной тэмай. Распрацоўка складаецца з 34 тэм і падагульняючых праектаў. У канцы сшытка маюцца вольныя старонкі для запісу новых звестак пра родны край.

Асноўнымі формамі работы з дапаможнікам з’яўляюцца: адказы на пытанні, дапаўненне сказаў, вызначэнне дат і падзей, суаднясенне аб’ектаў, падзей і асоб, запаўненне табліц, складанне схем, праца з ілюстрацыямі і графікамі.

Заданні сшытка могуць выкарыстоўвацца на ўроках, факультатывах, занятках гурткоў, класных гадзінах як у поўным аб’ёме, так і выбарачна ў залежнасці ад тэмы, якая вывучаецца. Вучні могуць выконваць заданні на ўроках як індывідуальна або калектыўна, так і самастойна дома.

Сшытак можа быць выкарыстаны дарослымі для праверкі сваіх ведаў пра родны край.

Прыемных хвілін і новых адкрыццяў у час працы над пытаннямі і заданнямі гэтага дапаможніка!

Аўтар

Тэма І. Родны край – Пастаўшчына

§ 1. Пастаўскі раён на карце Рэспублікі Беларусь

1. Дапоўніце сказы:
Пастаўскі раён знаходзіцца ў ___________________частцы Беларусі, на _____________ Віцебскай вобласці. Яго плошча ____ тыс. км^2, а даўжыня мяжы ______ км. Ён суседнічае з краінай ____________ і з раёнамі Мінскай (______________), Гродзенскай (________________) і Віцебскай (____________ ___________________________) абласцей. Працягласць з захаду на ўсход складае _______ км, а з поўначы на поўдзень _______ км.

2. На схеме Пастаўскага раёна пазначце і падпішыце:
а) раённы цэнтр горад Паставы, гарадскія пасёлкі (аграгарадкі) Варапаева, Лынтупы;
б) замежную дзяржаву, з якой мяжуе раён;
в) раёны, з якімі мяжуе Пастаўскі раён;
г) цэнтры сельскіх Саветаў.

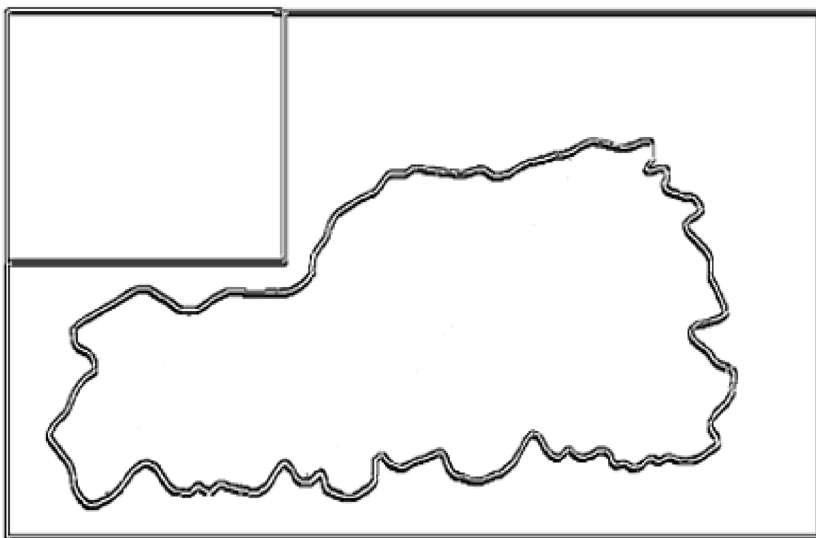

3. Палічыце, на колькі градусаў працягнуўся Пастаўскі раён з захаду на ўсход ___________________________________?

4. Палічыце, колькі градусаў па мерыдыяне складае адлегласць ад Паставаў да паўночнага полюса ________; да

паўднёвага полюса _________.
5. У якім напрамку ад Паставаў знаходзяцца гарады: Вільнюс _______, Мінск _________, Варшава ________, Масква ________, Парыж ________, Пекін _________, Каір _________, Вашынгтон ___________?
6. На якой адлегласці па мерыдыяне ад Паставаў знаходзяцца гарады: Маладзечна ___________, Хейкала _____________, Лусака ___________, Хмяльніцкі ____________?
7. На якой адлегласці па паралелі ад Паставаў знаходзяцца гарады Глыбокае ____________, Лондандэры _____________, Макковік ____________, Сафонава ____________?
8. Якую частку Беларусі (у %) займае тэрыторыя Пастаўскага раёна? _______________________________________
9. Разлічыце мясцовы і поясны час у Паставах, калі ў Лондане 12.00 ____
10. Якая розніца ў мясцовым часе паміж крайнімі заходняй і ўсходняй кропкамі Пастаўскага раёна?______________________

§ 2. Геалагічная будова, рэльеф, карысныя выкапні, клімат

1. Дапоўніце сказ:
Пастаўскі раён знаходзіцца на ______________________________ выступе _______________________антэклізы __________________ пліты ____ платформы ______________________________ літасфернай пліты.
2. Намалюйце схему залягання горных парод на тэрыторыі Пастаўскага раёна. Падпішыце назвы і таўшчыню пластоў.

3. На схеме Пастаўскага раёна пазначце і падпішыце:
а) самую высокую і самую нізкую кропку;
б) нізіны і ўзвышшы;
в) водападзел паміж басейнамі рэк Дзвіна і Нёман;
г) геаграфічны цэнтр Пастаўскага раёна;
д) буйнейшыя радовішчы карысных выкапняў.

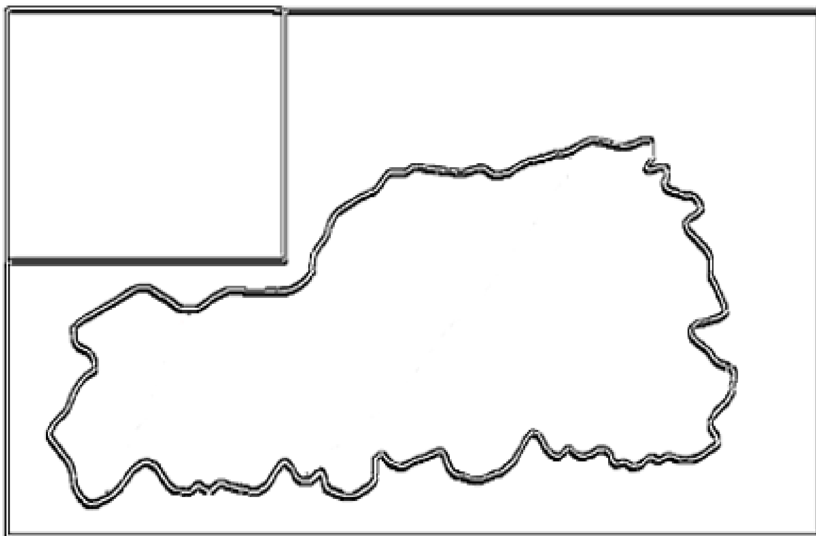

4. У якой частцы раёна могуць быць радовішчы алмазаў і чаму? ____

____

5. Запішыце асноўныя паказчыкі клімату Пастаўскага раёна, запоўніўшы табліцу.

Асноўныя паказчыкі	Значэнні
1.Кліматычны пояс	
2.Тып клімату	
3.Тып паветранай масы	
4.Сярэднегадавая тэмпература	
5.Сярэдняя тэмпература ліпеня	
6.Сярэдняя тэмпература студзеня	
7.Пераважныя напрамкі вятроў	
8.Сярэдняя колькасць ападкаў	

6. Чаму Пастаўшчына – адно з самых “мокрых” месцаў Беларусі? ____
____

§ 3. Рэкі, азёры, вадасховішчы, балоты, крыніцы

1. Дапоўніце сказ:
Рэкі Пастаўскага раёна адносяцца да басейнаў рэк ________ і ____________, басейна __________________________ мора, басейна _______________________________ акіяна.
2. Чаму большасць рэк нашага краю цячэ ў напрамку на поўнач і паўночны ўсход?________________________________
____
3. Запішыце назвы водных аб’ектаў Пастаўскага раёна, да якіх падыходзіць характарыстыка самае... (самая...)
а) Вялікае возера - __________________________________
б) Глыбокае возера - ________________________________
в) Доўгая рака - ____________________________________
г) Мнагаводная рака - _______________________________
д) Выцягнутае возера - ______________________________
е) Вялікае вадасховішча - ____________________________
ё) Вялікае балота - __________________________________
4. На схеме Пастаўскага раёна пазначце лічбамі і падпішыце буйнейшыя азёры, рэкі і вадасховішчы.

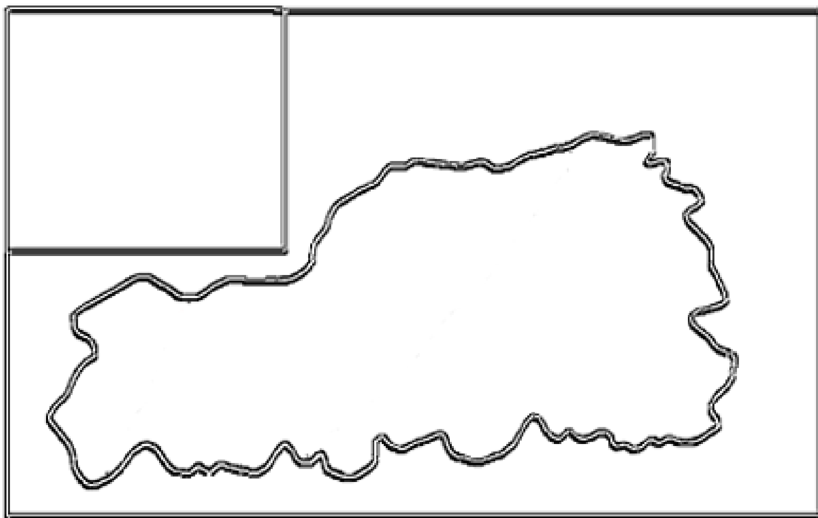

5. Вылічыце падзенне і ўхіл ракі Мядзелка (або Галбяіца) на тэрыторыі Пастаўскага раёна. (Падзенне _________________, ухіл ___________________________).

6. Якія рэдкія віды рыб сустракаюцца ў рацэ Страча?

____

7. Каля якіх былых шляхецкіх сядзіб былі ўтвораны вадасховішчы? ____

____

8. Дапоўніце сказы:

а) На Дзісненскай нізіне пераважаюць ____________________ балоты, а на Свянцянскіх градах часта сустракаюцца ____________________ балоты;

б) Навукоўцамі зафіксавана і апісана ў нашай мясцовасці больш за ____________ крыніц.

§ 4. Глебы, расліннасць, жывёльны свет. Ахова прыроды

1. Намалюйце і падпішыце глебавыя гарызонты асноўных тыпаў глеб Пастаўскага раёна

Дзярнова-падзолістыя

Тарфяна-балотныя

2. Дапоўніце сказ:

Большую частку паверхні раёна (60,7%) займаюць глебы з _______________, а па механічным складзе пераважаюць цяжкія ___________________ глебы (65,2%).

3. У якой частцы раёна назіраецца найбольшая гушчыня меліярацыйных каналаў? ________________________________

4. Растлумачце тэрміны:

меліярацыя ____

вапнаванне____

завалуненасць ____

эрозія глебы ____

5. Запоўніце табліцу, размеркаваўшы прадстаўнікоў расліннага і жывёльнага свету па прыродных комплексах: *андатра, заяц-бяляк, заяц-русак, крот, цімафееўка, мох-сфагнум, верас, сасна, вавёрка, аер, трытон, мыш-палёўка, рамонак, чарот, бяроза, баравік, васілёк, асака, бабёр, канюшына, дзік.*

	Лясы	Лугі	Балоты
Жывёлы			
Расліны			

6. Запішыце крыніцы найбольшага забруджвання навакольнага асяроддзя ў Пастаўскім раёне: ______________________

____

____

____

7. Запішыце ў табліцу па некалькі відаў найбольш вядомых вам жывёл, якія занесены ў Чырвоную кнігу:

млекакормячыя	птушкі	паўзуны	амфібіі	рыбы

7. На схеме Пастаўскага раёна пазначце ўмоўнымі знакамі населеныя пункты і тэрыторыі, дзе назіраецца найбольшае забруджванне.

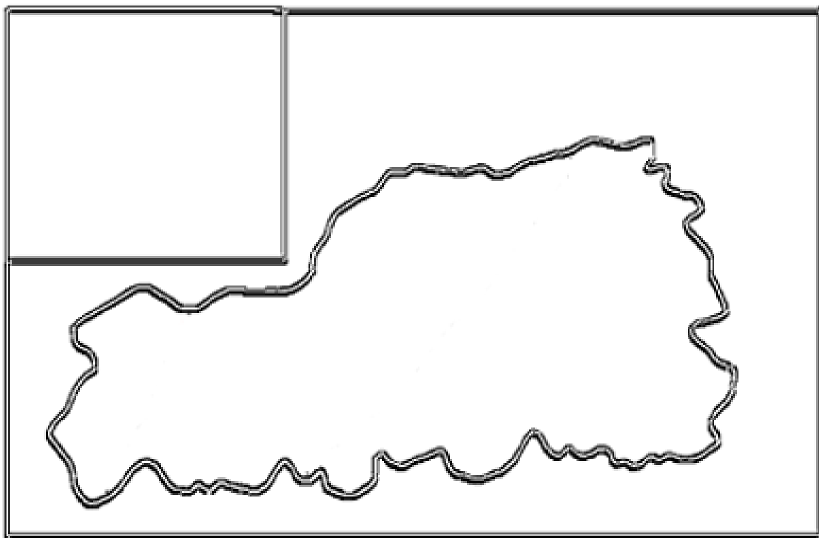

§ 5. Насельніцтва

1. Па матэрыялах падручніка намалюйце графік змянення колькасці насельніцтва на Пастаўшчыне за апошняе тысячагоддзе.

2. На схеме Пастаўскага раёна:
А) абазначце ўмоўнымі знакамі размяшчэнне храмаў розных канфесій;
Б) штрыхоўкай пазначце паласу павышанай шчыльнасці насельніцтва.

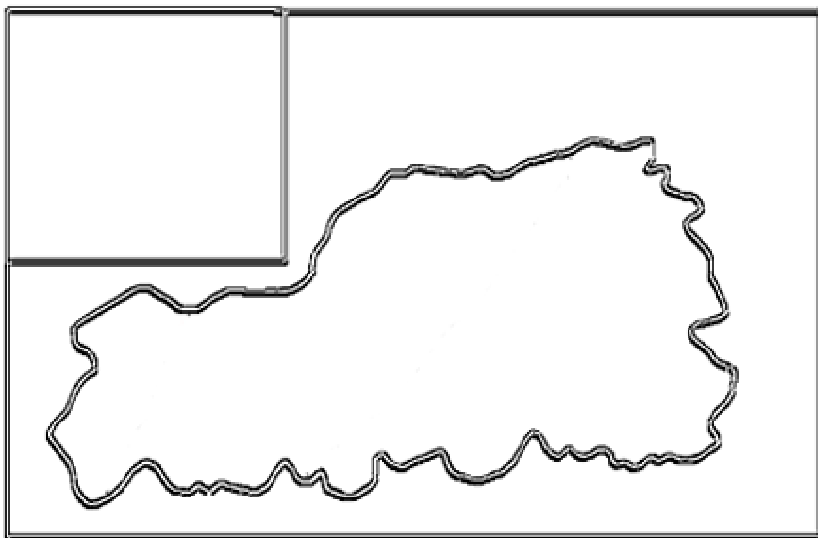

3. Намалюйце гарызантальную слупковую дыяграму ўзроставай структуры насельніцтва раёна, падпішыце долю асноўных узроставых груп.

4. Асноўнымі этнічнымі групамі ў Пастаўскім раёне з'яўляюцца: ____

____

5. Па якой прычыне ў раёне пасля II сусветнай вайне рэзка зменшылася колькасць яўрэяў? __________________________

____

____

6. У якіх населеных пунктах знаходзяцца наступныя храмы:
касцёл Св. Тадэвуша - ________________________________
касцёл Яна Хрысціцеля - ______________________________

царква Св. Мікалая - ________________________________
касцёл Св. Антонія Падуанскага - ______________________
Свята-Пакроўская царква - ____________________________
Троіцкі касцёл - ____________________________________
Свята-Уваскрашэнская царква - ________________________
7. Запішыце, якія населеныя пункты Пастаўшчыны з'яўляюцца найстарэйшымі па часе ўтварэння: ___________________
____
8. Намалюйце слупковыя дыяграмы колькасці населеных пунктаў раёна за 1970, 1979, 1999, 2012 гг.(маштаб выберыце самастойна):

__________ __________ __________ __________
1970 г 1979 г 1999 г 2012 г

9. На кругавой дыяграме пакажыце суадносіны гарадскога і сельскага насельніцтва раёна.

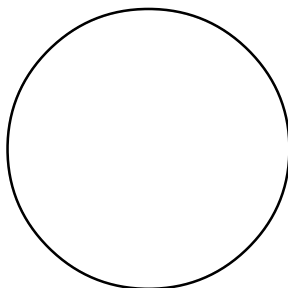

10. Чаму моўная сітуацыя ў нашым краі амаль ва ўсе часы вызначалася складанасцю? ____________________________
____
____

§ 6. Тапанімія. Паходжанне назваў

1. Запішыце назвы тапанімічных пластоў Пастаўшчыны:
1.______________, 2.________________, 3. _________________
2. Запішыце тлумачэнне тэрмінаў:
гідронімы - ____
тапонімы - ____
айконімы - ____
аронімы - ____
3. Запішыце па 3 назвы населеных пунктаў Пастаўшчыны з фармантамі:
–шчына - ____
*св-*____
–кі - ____
–ева, -ава - ____
–ішкі - ____
–аны - ____
4. З прапанаваных набораў літар складзіце назвы вёсак і водных аб'ектаў Пастаўшчны:
маікам - ________________________
лісіныва - _______________________
кірым - _________________________
кішянкі - ________________________
тасві - __________________________
рыпаж - ________________________
тырач - _________________________
5. Вызначце назву вёскі па яе кароткім апісанні:
а) знаходзіцца за балотам, праз якое пракладзена дарога з бярвення і галля - ______________________________________
б) у ёй раней знаходзіўся шклозавод ____________________
в) супадае з назвай драпежных звяроў __________________
г) жыхары займаліся лоўляй і продажам рыбы ____________
д) знаходзіцца па даліне паміж узгоркамі _______________
е) паводле легенды, на асіне з'явіўся абраз Маці Божай
____
ё) супадае з назвай дробных грызуноў, якія, бывае, жывуць у хатах ____
ж) часта гарэла ____

з) супадае з назвай птушак, якія прыгожа спяваюць

____

6. Ад якіх імён утварыліся наступныя патранімічныя назвы:
Тэклінопаль - ______________________________
Казімірцы - ________________________________
Ярэва - ___________________________________
Каралінова - _______________________________
Пашкава - _________________________________
Васілеўшчына - ____________________________
Пятрагі - __________________________________

7. Запішыце «каляровыя» назвы прыродных аб"ектаў і населеных пунктаў:
а) ________________________ б)________________________
в) ________________________ г)________________________
д) ________________________ е)________________________

8. Растлумачце сэнс назваў вёсак:
Загачча - ____
Алешына - ____
Бараўкі - ____
Будзева - ____
Вайцяхі - ____
Жалязоўшчына - ____________________________________
Каралеўцы - ____
Лукашова - ____
Палессе - ____

9. Запішыце прыклады вёсак, назвы якіх паходзяць ад этнічных груп, народаў: ______________________________
____
____

10. Запішыце прыклады тлумачэння назваў некаторых рэк і азёр Пастаўскага раёна:
а) ____
б) ____
в) ____
г)____
д)____
е)____

Тэма II. Мінулае і сучаснасць

§ 7. Гісторыя Пастаўшчыны на стужцы часу

1. Дайце вызначэнне:
“Стужка часу” – гэта ____________________________________
____
____

2. Стварыце стужку часу для населеных пунктаў Пастаўскага раёна, адлюстраваўшы час іх утварэння (неабходныя дадзеныя знайдзіце ў кнізе “Чароўны край – Пастаўшчына”, або ў Інтэрнэце)

900 г. 2000 г

§ 8. Старажытная гісторыя і археалагічныя помнікі

1. Складзіце схему “Эпохі старажытнай гісторыі”:

2. Закончыце сказы:
А) Стаянкі людзей мезаліту на Пастаўшчыне _______________
Б) Паселішча неалітычнай эпохі на Пастаўшчыне ____________
____

3. Растлумачце тэрміны:
матрыярхат - ____
____
археалагічная культура - _________________________________
____
дзынра - ____
____
валатоўкі - ____
____
французскія магілы - ____________________________________
____

3. Вызначце па ілюстрацыі да якой археалагічнай культуры можна аднесці знаходкі з гарадзішча "Сароцкая гара":

____

4. Якія групы археалагічных помнікаў паказаны на ілюстрацыях:

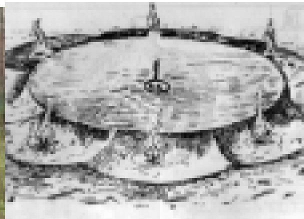

____

5. Разгледзьце малюнак і коратка апішыце, як адбывалася выплаўка жалеза ў старажытнасці.

6. Каля якіх населеных пунктаў знаходзяцца самыя вялікія курганныя групы?____

____

____

7. Да якіх археалагічных эпох адносяцца наступныя іілюстрацыі:

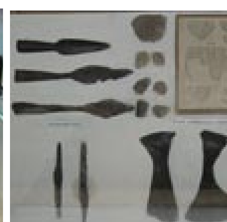

____

§ 9. У складзе старажытных дзяржаў

1. У склад якіх старажытных княстваў уваходзіла тэрыторыя сучаснага Пастаўскага раёна?

____

____

2. Падпішыце імёны гістарычных асоб – кіраўнікоў *старажытных дзяржаў:*

____

3. Запішыце, якія падзеі звязаны з наступнымі датамі:
а) 1410 г. - ____
б) 1264 г. - ____
в) 1409 г. - ____
г) 1522 г. - ____
4. Назавіце 3 доказы таго, што па Мядзелцы ў старажытнасці праходзіў водны гандлёвы шлях:
1). ____
2). ____
3). ____
5. Воіны якіх старажытных дзяржаў паказаны на малюнках:

____

6. Якая з’ява адлюстравана на малюнку? Якое значэнне яна мела?

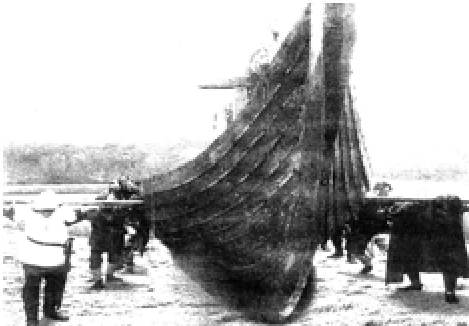

____
____
____
____

§ 10. У Рэчы Паспалітай

1. Запішыце, якія падзеі звязаны з наступнымі датамі:
а) 1569 г. - ____
б) 1558-1583 гг. - ____
в) 1613 г. - ____
г) 1606 г. - ____
д) 1624 г. - ____
е) 1640 г. - ____
ё) 1654-1667 гг. - ____
ж) 1709 г. - ____
з) 1776 г. - ____
2. Намалюйце схематычна шлях Баторыя-Напалеона праз Пастаўшчыну (Полацкі тракт). Пазначце асноўныя населеныя пункты:

3. Падпішыце прозвішчы гістарычных асоб, дзейнасць якіх звязана з Пастаўшчынай:

4. Якія магнацкія роды ў Сярэднявеччы мелі ўладанні на Пастаўшчыне?

5. Якія населеныя пункты Пастаўшчыны былі пазначаны на карце Мікалая Радзівіла?

6. Падпішыце пад ілюстрацыямі назвы храмаў і час іх пабудовы:

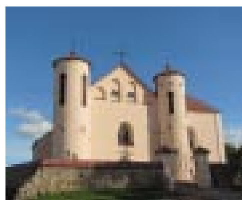

7. Якія разбурэнні прынесла Пастаўскаму краю так званая "невядомая вайна"?

8. На схеме Пастаўскага раёна пазначце і падпішыце старажытныя паселішчы.

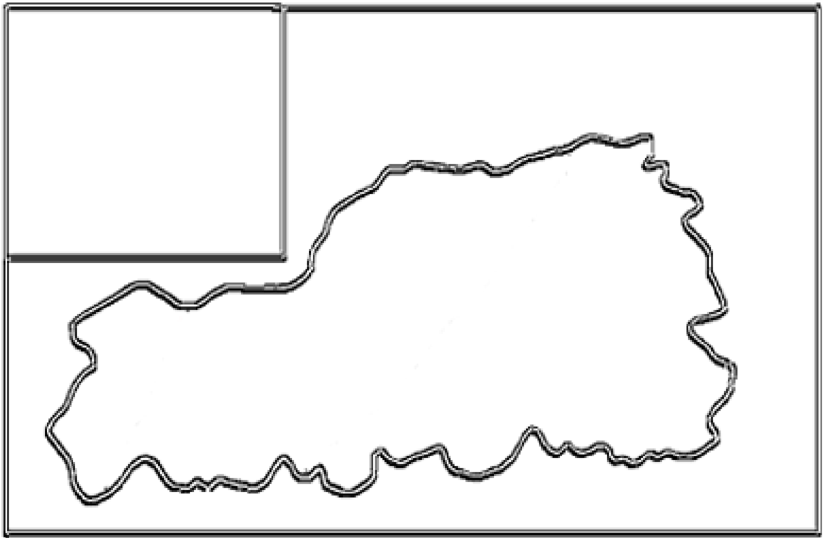

§ 11. У Расійскай імперыі. Вайна 1812 года

1. Растлумачце тэрміны:

А) русіфікацыя - ____
____

Б) маскаль - ____

В) “Мужыцкая праўда” - __________________________________
____

Г) інсургент - ____

Д) вапнавы завод - ______________________________________
____

Е) гарбарства - ____

2. Вызначце і падпішыце тлумачэнне назваў даўнейшых рэчаў:

Назвы рэчаў	Тлумачэнне
1. Жорны	
2. Дроўні	
3. Сані	
4. Кублы (кубел)	
5. Кажух	
6. Лапці	
7. Кросны	

3. На схеме Пастаўскага раёна ўмоўнымі знакамі пакажыце населеныя пункты, дзе адбываліся падзеі паўстанняў 1830-31 і 1863-64 гадоў.

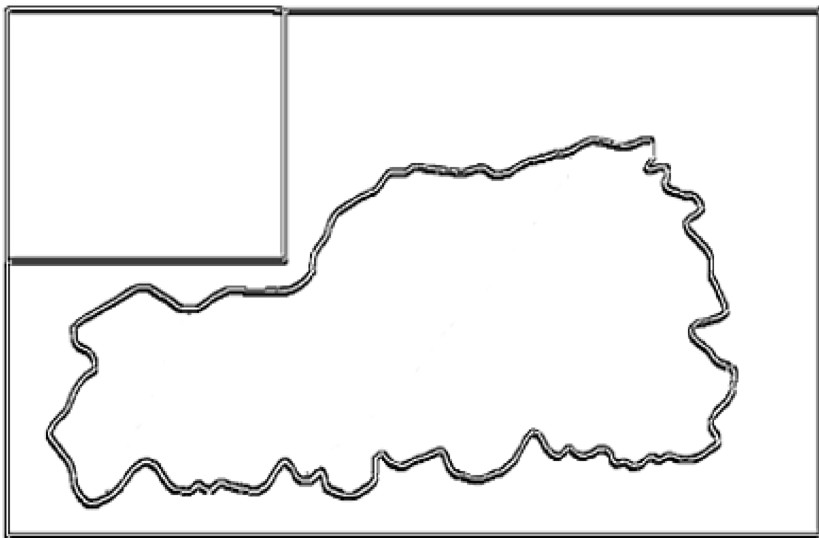

4. Запішыце частку гістарычнага дакумента сучасным беларускім правапісам:

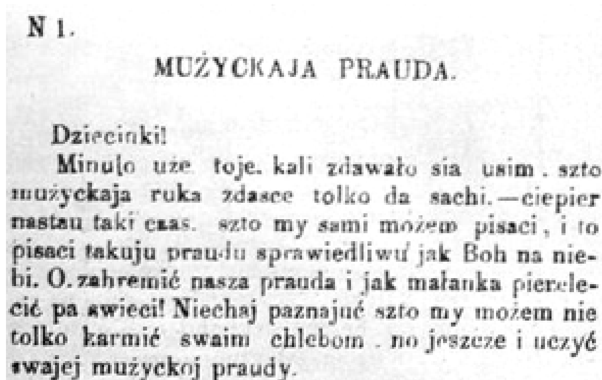

N 1.

MUŻYCKAJA PRAUDA.

Dziecinki!

Minuło uże toje, kali zdawało sia usim, szto mużyckaja ruka zdasce tolko da sachi.—ciepier nastau taki czas, szto my sami możem pisaci, i to pisaci takuju praudu sprawiedliwu jak Boh na niebi. O, zahremić nasza prauda i jak małanka pierelecić pa swieci! Niechaj paznajuć szto my możem nie tolko karmić swaim chlebom, no jeszcze i uczyć swajej mużyckoj praudy.

5. Запішыце падзеі, якія звязаны з наступнымі датамі:
А) 1793 г. - ____
Б) 1795 г. - ____
В) 1812 г. - ____
Г) 1842 г. - ____
Д) 1895 г. -____

6. Падпішыце прозвішчы асоб, дзейнасць якіх звязана з Пастаўшчынай:

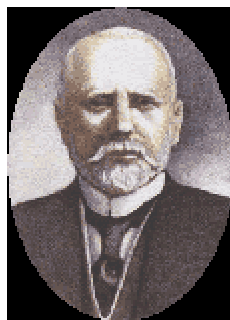

____

7. Прадоўжыце сказы:
А) 23 чэрвеня 1812 г. у Паставы ўвайшла ______________ пад камандаваннем генерала ___________________________.
Б) У складзе корпуса Ю. Панятоўскага камандзірам батальёна _____ палка быў ____________________________.
В) На тэрыторыі раёна захавалася каля дзесяці курганных груп, якія маюць назву _______________________________.

8. У якіх населеных пунктах Пастаўшчыны знаходзяцца гэтыя помнікі:

____

9. Запішыце, якія падзеі звязаны з гэтым будынкам?

____
____
____
____

10. Якія вядомыя асобы ўдзельнічалі ў парфорсных паляваннях у Паставах?

____
____

§ 12. Роля Тызенгаўзаў-Пшаздзецкіх у гісторыі краю

1. Запішыце прозвішчы ўладароў маёнтка Паставы:

1716 г – Ян Казімір Бяганскі з жонкай Аляксандрай з Крышпінаў

1722 г – _________________________ з жонкай Ганнай з Бяганскіх

60-я гады XVIII ст - ________________________________

1785 г – __________________________ з жонкай Сафіяй з Тызенгаўзаў

1809 г – ____

1814 г – _________________________ з жонкай Валерыяй з Ваньковічаў

1853 г – ____

1880 г – Марыя __________________________ з Тызенгаўзаў

1890 г – Юзаф ____

1939 г – Райнольд Пшаздзецкі

2. Падпішыце імёны гэтых прадстаўнікоў роду Тызенгаўзаў:

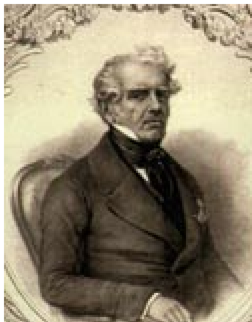

____

3. Падпішыце назвы гарадоў, у якіх знаходзяцца палацы Тызенгаўзаў:

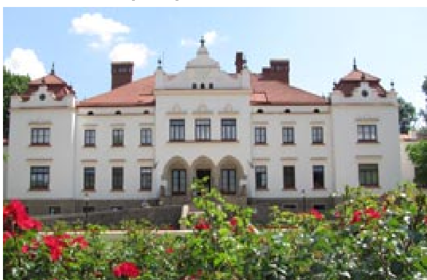

____

4. Пералічыце фабрыкі і мануфактуры, якія працавалі ў Паставах пры А. Тызенгаўзе:

____
____
____
____
____

5. Якія будынкі былі пабудаваны ў Паставах італьянскім архітэктарам Джавані дэ Сака?

____
____
____

6. Дайце сціслую характарыстыку асноўных вынікаў дзейнасці Канстанціна Тызенгаўза:

А) Музей - ______________________________

____

____

Б) Карцінная галерэя - ______________________________

____

____

В) Кнігі - ______________________________

____

____

7. Дайце сціслую характарыстыку асноўных вынікаў дзейнасці Райнольда Тызенгаўза:

А) Аркестрава-харавая школа - ______________________________

____

____

Б) Кнігі - ______________________________

____

В) Касцёл у Рокішках - ______________________________

____

§ 13. Першая сусветная вайна на Пастаўшчыне (1914-1917 гг.)

1. Запішыце, якія падзеі звязаны з наступнымі датамі:

а) 1 жніўня 1914 г. - ______________________________

б) 9 верасня 1914 г. - ______________________________

в) 18–28 сакавіка 1916 г. - ______________________________

2. Падпішыце прозвішчы гістарычных асоб – удзельнікаў Першай сусветнай вайны:

____

3. Каля якіх вёсак Пастаўскага раёна адбыліся найбольш жорсткія баі ў час правядзення Нарацкай аперацыі?

____

____

4. Прывядзіце доказы таго, што Нарацкая аперацыя была “вельмі крывавай”: ______________________________

____

____

5. Да якіх груп помнікаў I сусветнай вайны можна аднесці наступныя:

____

____

6. У якіх населеных пунктах Пастаўскага раёна знаходзіліся гэтыя помнікі:

____

7. На схеме Пастаўскага раёна абазначце лінію фронту Першай сусветнай вайны. Пакажыце колерам або штрыхоўкай тэрыторыі, акупаваныя германскімі і расійскімі войскамі

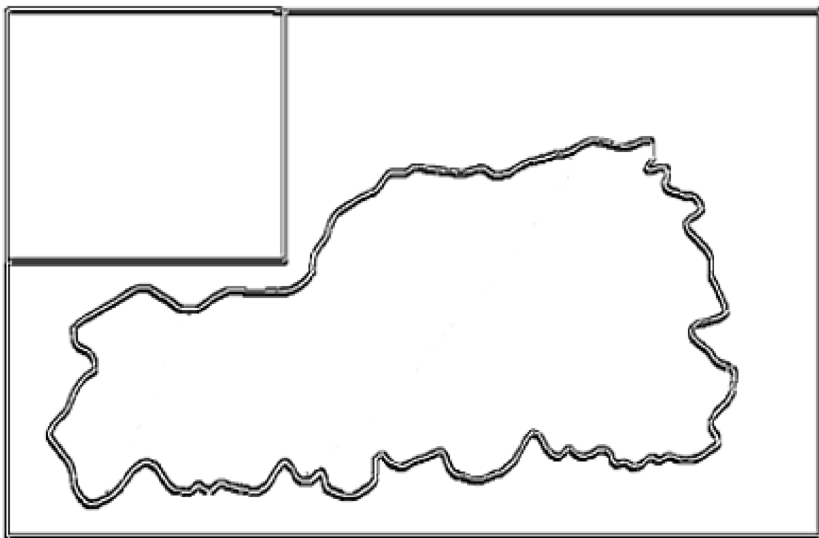

§ 14. Пасляваенная нестабільнасць (1917–1921 гг.)

1. Запішыце, якія падзеі звязаны з наступнымі датамі:

а) кастрычнік 1917 г. - ______________________________________

____

б) 3 сакавіка 1918 г. - ______________________________________

____

в) 25 сакавіка 1918 г. - ______________________________________

____

г) лістапад 1918 г. - ______________________________________

____

д) 15 снежня 1918 г. - ______________________________________

____

е) 27 лютага 1919 г. - ______________________________________

____

ё) красавік 1919 г. - ______________________________________

____

ж) 18 сакавіка 1921 г. -______________________________________

____

2. Растлумачце тэрміны:

А) ЛітБел - ______________________________________

Б) Устаўная грамата - ______________________________________

В) нацыяналізацыя - ______________________________________

Г) БНР - ____

Д) воласць - ____

Е) Сярэдняя Літва -___________________________________

3. Каля якіх населеных пунктаў Пастаўшчыны адбываліся жорсткія баі ў ліпені 1920 года?

____

4. У якіх населеных пунктах Пастаўшчыны знаходзяцца гэтыя помнікі?

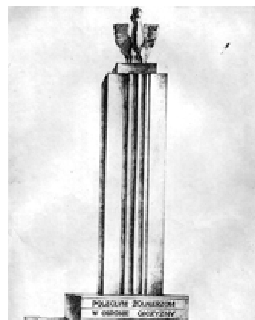

____

5. На схеме Пастаўскага раёна пакажыце: а) тэрыторыю, якая ўваходзіла ў склад Сярэдняй Літвы; б) населеныя пункты, у якіх знаходзяцца помнікі і пахаванні часоў Першай сусветнай вайны і вайны 1920 г.

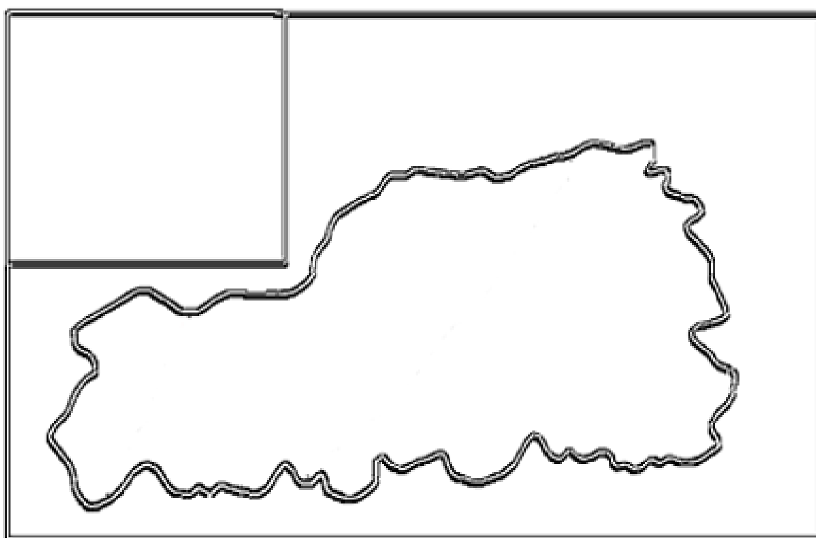

§ 15. Пастаўшчына ў міжваенны час (1921–1939 гг.)

1. Растлумачце тэрміны:

а) паланізацыя - ____

____

б) асаднік - ____

____

в) крэсы ўсходнія - ____

____

г) войт - ____

д) маёнтак - ____

____

е) фальварак - ____

____

ё) засценак - ____

____

ж) камасацыя - ____

____

з) парцэляцыя - ____

____

і) тартак - ____

к) дэфіляда - ____

л) кашары - ____

2. Дапоўніце сказы:

а) Палітыка паланізацыі праяўлялася ў наступным:

____

____

____

____

б) Для вывазу драўніны ў Еўропу ___________________________

____

____

3. Назавіце буйнейшых уласнікаў Пастаўшчыны міжваеннага часу: ____

____

4. Назавіце 2 прычыны, якія вымушалі людзей выязджаць у 30-я гады за мяжу ў Латвію, ЗША, Канаду, Аргенціну і іншыя краіны:

а) ____

б) ____

5. Запоўніце табліцу "Прамысловыя прадпрыемствы Пастаўшчыны ў міжваенны час".

Населены пункт	Прадпрыемствы
Паставы	
Варапаева	
Дунілавічы	
Гута	
Полава	

5. Што адлюстравана на малюнках?:

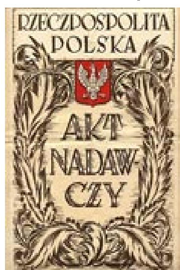

____

____

6. У якім населеным пункце Пастаўшчыны дзейнічала агранамічная школа? ______________________________

7. У якіх формах разгортваўся нацыянальна-вызваленчы рух у Пастаўскім павеце?

____

____

____

8. Запішыце, што вам вядома пра гэтага чалавека:

____

____

____

§ 16. У складзе БССР (1939–1941 гг.)

1. Запішыце, якія падзеі звязаны з наступнымі датамі:

А) 1 верасня 1939 г. - ______________________________

Б) 17 верасня 1939 г. -______________________________

____

В) 15 студзеня 1940 г. - ____________________________

____

Г) 10 лютага, 13 красавіка і 29 чэрвеня 1940 г. - __________

____

____

2. Дапоўніце сказы:

А) На працягу 1940–1941 гадоў утварылася _____________ калгасаў, з якіх найбольш актыўна дзейнічалі ў вёсках

____.

Б) У раённым цэнтры на базе былой польскай гімназіі была арганізавана _________________, а Лынтупская прагімназія ператворана ў ______________________________________.

В) Авіяцыйная школа мела ___________ вучэбныя эскадрыллі самалётаў ______________________, якія размяшчаліся на трох аэрадромах: ____
____.

3. Запішыце, якія змены адбыліся на Пастаўшчыне пасля далучэння яе да БССР:

А) ____
____

Б) ____
____

В) ____
____

4.На схеме раёна ўмоўнымі знакамі пакажыце: А) асноўныя прамысловыя прадпрыемствы; Б) цэнтры першых калгасаў.

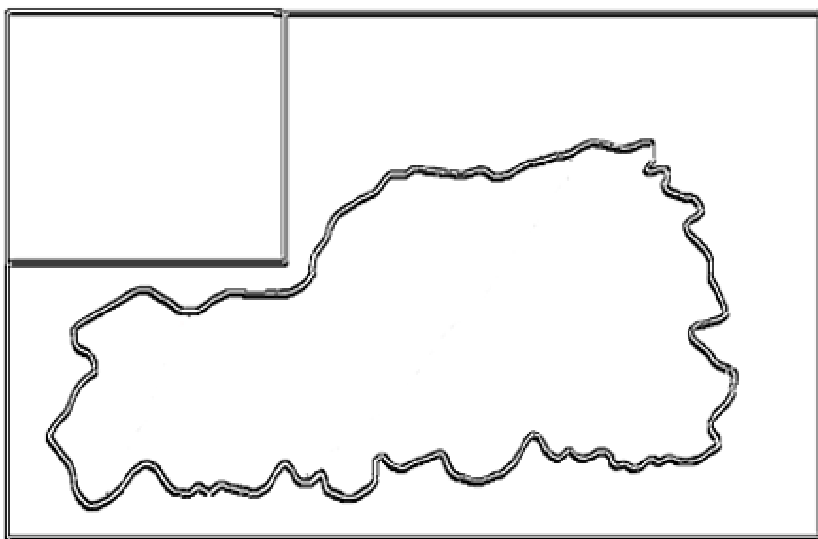

5.Чаму частка жыхароў варожа ставілася да савецкай улады? ____
____
____

6. Запішыце маркі самалётаў, якія размяшчаліся на аэрадомах пастаўскай авіяцыйнай школы.

____
____

§ 17. У складзе фашысцкай Германіі (1941–1944 гг.)

1. Растлумачце тэрміны:

а) партызан - ____

____

б) гет” - ____

____

в) “рэйкавая вайна” - _________________________________

____

2. Дапоўніце сказы:

а) Першымі на Пастаўшчыне былі захоплены фашыстамі населеныя пункты: __________________________________

____

б) Восенню 1941 года паволе новага адміністрацыйнага падзелу Пастаўскі раён увайшоў у ______________________

____

____

в) Для яўрэяў фашысты стварылі ______________________

г) На працягу 22–28 лістапада 1942 года акупанты правялі карную аперацыю ______________ , а ў верасні–кастрычніку 1943 года - ____.

3. З якімі падзеямі ў нашым краі звязаны гэтыя ілюстрацыі?

____

____

4. Запішыце назвы пасад у сістэме самакіравання ў часы акупацыі:

………………… — ……………… — ………………— ………………

(акруга) (павет) (воласць) (вёска)

5. На схеме Пастаўскага раёна пазначце населеныя пункты, у якіх размяшчаліся акупацыйныя ваенна-паліцэйскія гарнізоны. Падпішыце іх колькасны і нацыянальны склад.

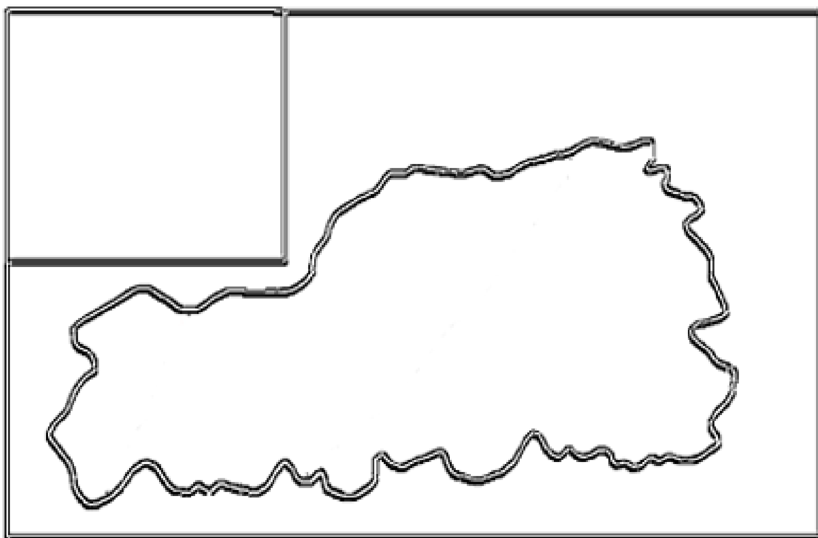

6. Расшыфруйце наступныя абрэвіятуры:

БНС - ______________________________________

БСА - ______________________________________

БКА - ______________________________________

СБМ - ______________________________________

7. Што вам вядома пра гэтага чалавека?

____

____

____

____

____

____

____

8. Дзе ў Паставах знаходзяцца гэтыя помнікі?

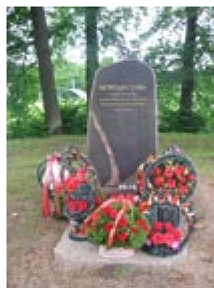

§ 18. Антыфашысцкі рух на Пастаўшчыне

1. Суаднясіце стрэлкамі назву партызанскага атрада і прозвішча яго камандзіра: Адказы:

1) "Слава"	а) Ф. Маркаў	
2) імя Суворава	б) В. Асяненка	
3) "Знішчальнк"	в) П. Сівенкаў	
4) імя Пархоменкі	г) А. Бужынскі	
5) "Смерць фашызму"	д) В. Цаба	
6) атрад Кміціца	е) Ф. Нагорны	

2. Пазначце на схеме Пастаўскага раёна населеныя пункты, у якіх партызанамі былі разгромлены ваенна-паліцэйскія гарнізоны. Запішыце даты правядзення аперацый.

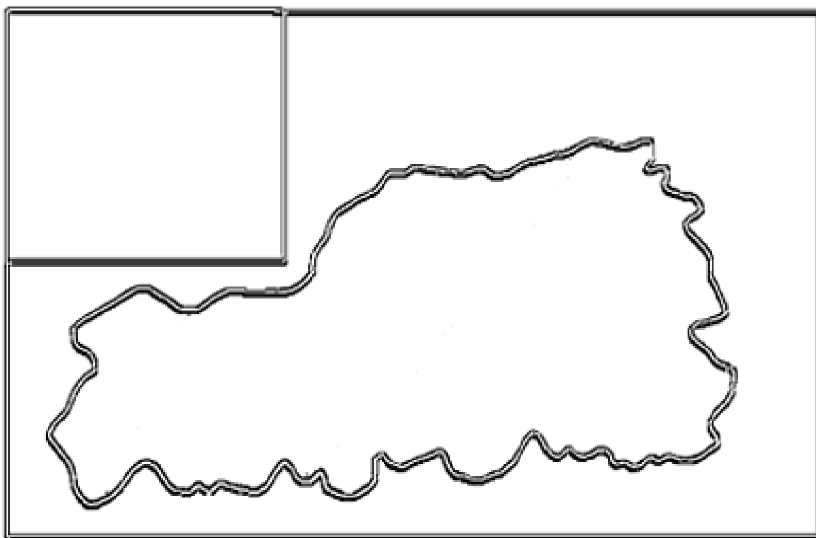

3. Падпішыце прозвішчы людзей, якія змагаліся з фашыстамі ў партызанскіх атрадах:

____

3. Падпішыце назвы населеных пунктаў, у якіх знаходзяцца гэтыя помнікі:

____

4. Запішыце даты наступных падзей:

а) Арганізавалася партызанская брыгада імя Варашылава

____

б) Гітлераўцы правялі самую буйную аперацыю супраць партызан ______________________________

в) Пачалася наступальная аперацыя "Баграціён"

____

г) У Паставы ўвайшлі падраздзяленні 145-й Віцебскай чырвонасцяжнай стралковай дывізіі ________________

§ 19. Пасляваеннае развіццё раёна (1944–1991 гг.)

1. Запішыце, якія прадпрыемствы першымі аднавілі сваю работу пасля вайны: ____________________________________

____

____

2. Запішыце прычыны, якія прымусілі частку жыхароў Пастаўскага раёна пасля вайны дабраахвотна пераехаць у Польшчу:

а) ____

б) ____

в) ____

3. Растлумачце сэнс слоў і словазлучэнняў:

“лясныя браты” - ______________________________________

____

СБП - ____

____

СПТВ-2 - ____

____

3. Падпішыце назвы першых пастаўскіх прадпрыемстваў:

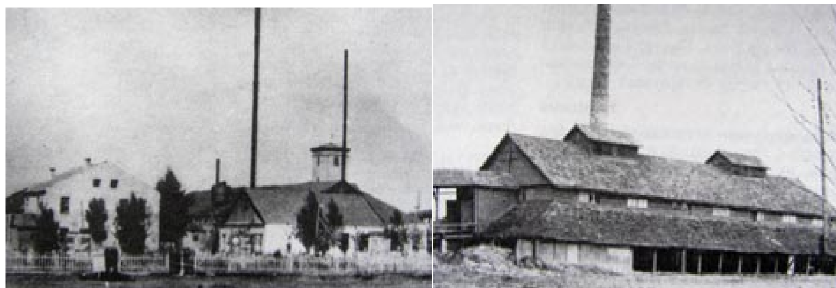

____

4. Запішыце, што вам вядома пра гэтых беларускіх патрыётаў:

5. Запішыце, якую прадукцыю выпускалі наступныя прадпрыемствы Пастаўшчыны:
“Гута” - ____
Ільнозавод - ____
____
“Школьнік” -____
____
“БеЛіт” -____
____
“Рассвет” - ____

6. Суаднясіце стрэлкамі назвы калгасаў і іх галоўных сядзіб:

1) “Сцяг Перамогі” а) Навасёлкі
2) Імя Суворава б) Юнькі
3) Імя Калініна в)Хацілы
4) Імя Мічурына г)Камаі
5)“Дружба” д)Ярэва

7. Запішыце, што вы ведаеце пра гэты народны калектыў:

§ 20. Пастаўскі край на мяжы стагоддзяў (1991–2013 гг.)

1. Растлумачце тэрміны:
“шокавая тэрапія” - __________________________________
____
“чаўночны бізнес” - __________________________________
____
____

2. Чаму ў сярэдзіне 90-х гадоў XX стагоддзя Паставы займалі першае месца па ўзроўні беспрацоўя ў Віцебскай вобласці?
____
____

3. Галоўнымі галінамі спецыялізацыі прамысловасці Пастаўшчыны з'яўляюцца:

а) ______________________________

б) ______________________________

4. Запоўніце табліцу "Прамысловыя прадпрыемствы Пастаўскага раёна".

Назва прадпрыемства	Населены пункт	Якая прадукцыя выпускаецца

4. Выкарыстоўваючы табліцу папярэдняга задання, нанясіце на схему Пастаўскага раёна асноўныя прамысловыя прадпрыемствы. Умоўныя знакі выберыце самастойна.

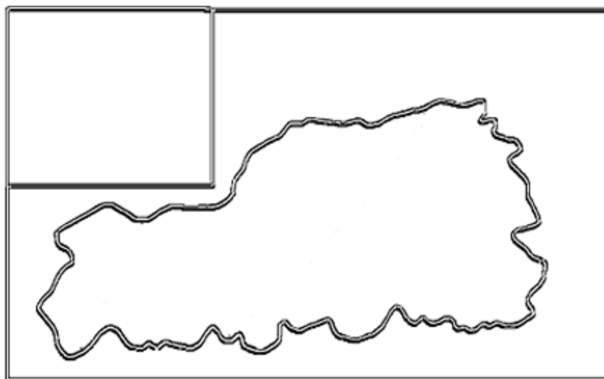

5. Падпішыце назвы прадпрыемстваў і ўстаноў, якія размяшчаюцца ў гэтых будынках:

---

6. Што вы ведаеце пра гэты славуты народны калектыў?

7. Запоўніце табліцу "Музеі і музейныя экспазіцыі Пастаўшчыны".

Назва музея	Дзе знаходзіцца	Тэматыка галоўных экспазіцый

Тэма III. Матэрыяльная і духоўная спадчына
§ 21. Вывучэнне Пастаўшчыны. Краязнаўства і краязнаўцы

1. На карце ВКЛ 1613 г. выдзеліце колерам або падкрэсліце назвы населеных пунктаў Пастаўшчыны.

2. Дапоўніце сказы прозвішчамі навукоўцаў, якія вывучалі Пастаўшчыну.

а) Першае апісанне археалагічных помнікаў на тэрыторыі раёна зрабіў ______________________________

б) У XIX ст. у свет выйшла кніга “Дыяцэзія мінская 1830 года” з характарыстыкай Паставаў, Дунілавіч, Задзеўя, Лучая, аўтар якой быў ______________________________

в) Запісы мясцовага фальклору рабілі ____________________ і ______________________.

г) Азёры Пастаўскага краю вывучаліся супрацоўнікамі лабараторыі азёразнаўства БДУ пад кіраўніцтвам ______________________________.

3. Устанавіце суадносіны паміж краязнаўцамі і тэмамі іх краязнаўчых даследаванняў:

1) І. Быхавец а) прырода Пастаўскага краю
2) М. Гіль б) культавыя камяні
3) А. Гарбуль в) гісторыя вёсак у ваколіцах Гуты
4) М. Арэх г) гісторыя мястэчка Лынтупы
5) І. Пракаповіч д) тапанімія паселішчаў
6) У. Магільніцкі е) шляхецкія сядзібы і паркі
7) І. Зямчонак ж) Каралінова, род мастака А.Ромэра
8) І. Драўніцкі з) радавод Тызенгаўзаў-Пшаздзецкіх
9) Ф. Хоміч і) гісторыя Паставаў 30-60-х гадоў
10) Я. Чарэнка к) гісторыя мястэчка Дунілавічы

4. Дапоўніце сказы прозвішчамі краязнаўцаў, якія вызначыліся стварэннем музеяў, помнікаў, аднаўленнем спадчыны.

а) Стваральнікам і кіраўніком музея ў СШ №2 з'яўляецца

____

б) Аднаўленне палаца Тызенгаўзаў у Паставах адбываецца ў значнай ступені дзякуючы дзейнасці галоўнага ўрача пастаўскай бальніцы ____________________________

в) "Каплічная брама" ў вёсцы Радута ўзведзена па праекце мастака ______________________________________

г) Прыватны музей "Простыя рэчы" ў мястэчку Дунілавічы стварыў ______________________________________

д) Крыжы на магілах ксяндзоў у Паставах і Задзеўі, на могілках польскіх жаўнераў у Дунілавічах і Бураках, на месцы гібелі польскай партызанскай брыгады Кміцица ўсталяваў _____________________________________

е) Яўрэйскія могілкі каля в. Камаі адноўлены з ініцыятывы ________________________ і ___________________.

5. Устанавіце адпаведнасць паміж назвамі краязнаўчых кніг і іх аўтарамі:

1) "Вёсачкі над Заражанкай" а) М. Гіль
2) "Лынтупы" б) М. Арэх
3) "Манаграфія вёскі Міхнічы…" в) А. Гарбуль
4) "Над Дісенкай-ракой" г) І. Пракаповіч
5) "Природа Поставского края" д) І. Зямчонак
6) "Ваколіцы Парыжа" е) П. Мурзёнак

7) “Былыя сядзібы і паркі Паазер’я” ж) І. Драўніцкі
8) “Тутэйшая” з) У. Магільніцкі
9) “Скарбы сівых валуноў” і) Г. Жаброўскі

6. Дапішыце, якія кнігі напісаны І. Пракаповічам у суаўтарстве з краязнаўцамі:
І. Заяц - ______________________________
В. Шышко - ______________________________
М. Арэх - ______________________________
І. Собаль - ______________________________
В. Літвіновіч - ______________________________
Ю. Пракаповіч - ______________________________
П. Баразна - ______________________________

7. У спісе населеных пунктаў выдзеліце колерам або падкрэсліце тыя, пра якія ўжо напісаны кнігі:
ЦЕШАЛАВА, МАНЬКАВІЧЫ, ГРУЗДАВА, ЛУЧАЙ, КАМАІ, ЛЫНТУПЫ, ЛУКАШОВА, ЗАДЗЕЎЕ, ВАЙШКУНЫ, АСІНАГАРАДОК, ПОЛАВА, КУРАПОЛЛЕ, АНДРОНЫ, ВАСІЛІНЫ, ДУНІЛАВІЧЫ, МУЛЯРЫ, МЯГУНЫ, ВАРАПАЕВА.

§ 22. Фальклорная спадчына. Легенды і паданні

1. Запішыце тлумачэнне некаторых мясцовых дыялектных слоў:
вандзэлак — ____________; вея — ____________;
драбіна — ____________; дакляраваць — ____________;
ешчы — ____________; жыргаць —____________;
зімна — ____________; касмыль — ____________;
матузок — ____________; піcклюк — ____________;
рулі — ____________; скаба — ____________;
хэнць — ____________; пекны - ____________;
стройны - ____________.

2. Запішыце 3 мясцовыя прыказкі або прымаўкі:
а) ______________________________
____
б) ______________________________
____
в) ______________________________
____
____

3. Запішыце вызначэнні:
Легенда – гэта ______________________________________
____
____
Паданне – гэта ______________________________________
____
____

4. Запоўніце табліцу «Мясцовыя назвы прыродных аб″ектаў»:

Аб′ект	Мясцовая назва	Населены пункт
Гарадзішча		
Крыніца		
Валун		
Курган		
Дуб		
Асіна		

5.Вызначце аб′екты і запішыце, дзе яны знаходзяцца:

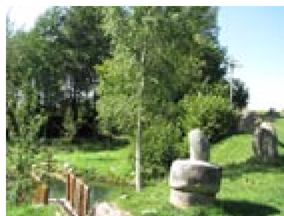

____

§ 23. Матэрыяльная культура

1. Запішыце 3 фактары, якія найбольш паўплывалі на размяшчэнне населеных пунктаў:
а) ____
б) ____

в) ___

2. Выкарыстоўваючы фотаздымак сядзібы ў в. Агароднікі падпішыце на схеме асноўныя будынкі.

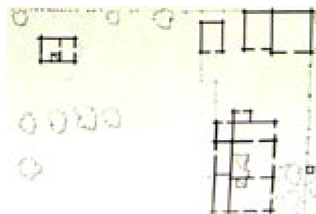

___
___
___
___

3.Намалюйце схематычна 3 тыпы забудовы двароў. Падпішыце асноўныя іх часткі.

Вяночная забудова	Пагонная забудова	Сучасная забудова

4.Запішыце, якое прызначэнне мелі будынкі на сядзібе:

Будынкі на сядзібе	Прызначэнне будынкаў
Хата Паветка	

Клець	
Склеп	
Лазня	
Хлеў	
Гумно	
Пуня	
Азярод	

5. Падпішыце на вынасных стрэлках асноўныя прадметы ў покуці:

6.Народныя прыкметы забаранялі нарыхтоўваць для пабудовы хаты некаторыя дрэвы. Запішыце характарыстыкі такіх дрэў на падставе народных выразаў:

“чорт сабе выбраў” - ____
____

“хата згарыць” - ____
____

“будзе мучыць кашаль” - ________________________________

7.Падпішыце галоўныя элементы традыцыйнага мужчынскага і жаночага адзення на Пастаўшчыне:

8.Запішыце вядомыя вам бульбяныя стравы:

____

____

9.Вызначце стравы па апісанні:

Хлеб з прэснай мукі - _________________________________

Бліны з надзёртай бульбы - ____________________________

Бліны з пшанічнай мукі - ______________________________

Каўбаса з унутраных органаў кабанчыка - ________________

Жэлепадобная страва з вывараных ног кабанчыка - ________

____

Камячкі заваранай мукі, запраўленыя малаком - __________

Блінчыкі з тварожнага цеста - __________________________

Прасоленае і правэнджанае мяса - ______________________

10. Растлумачце сэнс слоў.

Тэрміны	Тлумачэнне сэнсу
1) армяк 2) бурка 3) праснак 4) клёцка 5) зацірка	

6) вантрабянка 7) дзяжа 8) цэбар 9) калаўрот 10) калядаванне 11) куцця	

11. Складзіце табліцу "Традыцыйныя промыслы і рамёствы"

Від	Вырабы	Вёскі	Сучасныя майстры

11. Апішыце, як у вашай сям'і адзначаюцца якія-небудзь святы, традыцыі, абрады.

____

____

____

____

____

12. Дзе на Пастаўшчыне ўсталяваны помнік вялікоднаму яйку? ____

13. Апішыце сваю хату або хату дзядулі ці бабулі, уставіўшы ў тэкст патрэбныя словы:

Хата маіх ________________________знаходзіцца ў _____________________ на вуліцы__________________.

Яна пабудавана ў ___________ годзе з ___________________.
Сцены ў ёй _________________________, дах пакрыты
__________________. У хаце ____ вокнаў і ______ дзвярэй.
Ацяпляецца яна ___________________________. У хаце ёсць
наступныя пакоі: ____

____

Акрамя хаты, на сядзібным участку знаходзяцца наступныя
пабудовы: ____

____

____

§ 24. Традыцыі роднага краю

1. Запішыце назвы святаў, з якімі звязаны гэтыя ілюстрацыі:

____

2. Вызначце мастакоў і фотамастакоў па сціслых апісаннях:
Аўтар карціны "Хрыстос і сірата" - _______________________
Ілюстраваў свае кнігі па арніталогіі - ____________________
Мастак-карыкатурыст - ___________________________________
Заснавальнік мастацкай фатаграфіі на Пастаўшчыне -

____

Працуе карэспандэнтам раённай газеты - _________________
Кіраўнік клуба "Святласіла" - ____________________________
3. Запішыце, якімі мастацкімі калектывамі кіруюць
наступныя творчыя асобы:
А. Собаль - ____
В. Верацельнікаў - _______________________________________
В. Жагула - ____
А. Салавей - ____
Л. Логінава - ____
П. Рагіня - ____

А. Конанаў - ____

І. Рагіня - ____

І. Каранеўская - ____

Л. Косаў - ____

А. Нікалаева - ____

4. Запішыце назвы 3 фестываляў, якія адбыліся на Пастаўшчыне за апошнія гады:

А) ____

Б) ____

В) ____

5. Запішыце прозвішчы ўраджэнцаў Пастаўшчыны, якія ў канцы XVIII стагоддзя былі зоркамі балета:

____

____

____

6. Запішыце сферы творчай дзейнасці наступных калектываў:

"Вытварашкі" (кіраўнік – А. Слядзеўская) - ________________

____

"Каскад" (кіраўнік – А. Дзіль) - ___________________________

____

"Непаседы" (кіраўнік – В. Бахановіч) - _____________________

____

"Традыцыя" - ____

7. Устанавіце стрэлкамі адпаведнасць паміж літаратурнымі творамі і іх аўтарамі:

"Асновы арніталогіі …»	Я. Малец
"Гістарычныя і маральныя аповесці"	А. Нафрановіч
"У Вільні і ў дварах Літоўскіх"	У. Дубоўка
"Маякі"	І. Пракаповіч
"Пялёсткі"	А. Касцень
"Намінальны людзель"	Г. Пузыніна
"Вышкі"	Ф. Хамінскі
"Мая адысея"	К. Тызенгаўз
"Золата дзядулі"	Г. Ромэр-Ахенкоўская

4. Запішыце назвы кніг аўтараў з Пастаўшчыны, якія вы прачыталі:

____

8. Запоўніце табліцу “Спартсмены і спартыўныя каманды Пастаўшчыны”:

Від спорту	Каманда або спартсмен	Дасягненні
Футбол		
Валейбол		
Лёгкая атлетыка		
Шашкі/Шахматы		
Каратэ		

§ 25. Славутыя людзі Пастаўшчыны

1. Устанавіце адпаведнасць паміж гістарычнымі дзеячамі і населенымі пунктамі, у якіх яны жылі:

		Адказы
1) А. Кубліцкі	а) Кубаркі	
2) Г. Хомскі	б) Саранчаны	
3) А. Таньскі	в) Альшэўскія	
4) Г. Чаховіч	г) Палессе	
5) І. Шубін	д) Камаі	
6) А. Станкевіч	е) Курсевічы	
7) А. Ціхан	ж) Ліпнікі	
8) Н. Асяненка	з) Жвойрышкі	
9) Ф. Маркаў	і) Сурвілішкі	
10) Г. Маслоўская	к) Губіна	
11) С. Зубкоў	л) Качанішкі	

2. Пазнайце па апісанні вядомых людзей раёна:

а) двойчы адбываў пакаранне на катарзе ў Сібіры

б) гэтыя браты арганізавалі паўстанцкі атрад

в) узнагароджаны 3 ордэнамі Чырвонага Сцяга

г) камандаваў партызанскай брыгадай ім. Варашылава ____

д) пахаваны на Краснай плошчы ў Маскве _______________
е) штурмаваў Рэйхстаг _____________________________
ё) былы старшыня сельгаскааператыва “Навасёлкі-Лучай”, Герой Сацыялістычнай Працы ___________________________
ж) камандзір партызанскага атрада “Слава” ______________
з) кандыдат філалагічных навук, пісьменнік ______________
і) вучыўся ў Манькавіцкай школе ________________________

3. Падпішыце ўдзельнікаў паўстанняў і войнаў:

____

4. Запішыце, у якіх галінах ведаў праявілі свае здольнасці наступныя навукоўцы:

З. Лоўкіс __________________, А. Вавілаў ________________,
А. Быхавец _______________, М. Казаровец _______________,
А. Майсяёнак ______________, С. Несцяровіч ______________,
Ю. Вайцяхоўскі ____________, Г. Каралёнак _______________,
В. Бароўка _________________, І. Залуцкі _ _______________,
Н. Цыбульскі ______________, Г. Дылянгова_______________,
Ю. Гарбінскі ______________, І. Зямчонак________________.

5. Падпішыце вядомых святароў Пастаўшчыны:

Тэма IV. “Я спадчыну ад продкаў атрымаў...”

§ 26. Чалавек і яго ўласнае «Я»

1. Дапоўніце сказы пра сябе:
Маё імя __________________________ паходзіць з
_________________________________мовы і перакладаецца на
мову беларускую як____
Маё прозвішча ____
паходзіць з ____мовы.
Яго ўтварэнне і сэнс можна растлумачыць наступным
чынам:____
____
____

2. Запоўніце табліцу “Мае антрапаметрычныя паказчыкі”
ДАТА: ___________

№ ПАКАЗЧЫКІ	ХАРАКТАРЫСТЫКА
1. Рост (см)	
2. Вага (кг)	
3. Пульс (уд/мін)	
4. Колер валасоў	
5. Колер вачэй	
6. Форма твару	
7. Форма носа	
8. Памер адзення	
9. Памер абутку	

3. Запоўніце табліцу “Мая анкета”

Знак Задыяка	
Планета	
Жывёла (па ўсходнім календары)	
Стыхія	
Каштоўны камень	
Дрэва (па календары друідаў)	
Любімы дзень тыдня	
Любімыя кветкі	
Любімыя колеры	
Любімыя віды спорту	
Любімая лічба	
Любімыя расліны	
Любімыя жывёлы	
Любімая кніга	
Любімы фільм	
Любімы акцёр	
Любімая актрыса	
Любімая музычная група	

Любімы спявак	
Любімая спявачка	
Любімая песня	
Кім бы Я хацеў (хацела) стаць	
У якой краіне хацеў (хацела) б пабываць	
Найлепшы сябар (сяброўка)	
Мой талісман	
Мае захапленні	

4. Растлумачце сэнс наступных імёнаў:
Уладзімір - ___
Уладзіслаў - ___
Яраслаў - ___
Любамір - ___
Радаслаў - ___
Багдан - ___
Святаполк - ___

5. З прапанаванага спісу выпішыце імёны пераважна каталіцкай формы або імёны пераважна праваслаўнай формы:
КРЫСЦІНА, ФЁДАР, АЛЬЖБЕТА, ДАНІЛА, ЗЯНОН, ВАРВАРА, ЗЫГМУНТ, ПАЛІНА, КШЫШТАЎ, ІВАН, БАЗЫЛЬ, ЯН, ІОСІФ, ЮЗАФ, АЛЕНА, СТЭФАН, ГЕЛЕНА, СЦЯПАН, ЗБІГНЕЎ, ЦІМАФЕЙ, ТОДАР, ВАСІЛЬ

___
___
___
___
___

6. Запоўніце табліцу: «Афіцыйная форма гутарковага (народнага) імені»:

Народная	Афіцыйная	Народная	Афіцыйная
Зэнусь		Алік	
Данчык		Лера	
Збышак		Павэлак	
Паўлінка		Пятрусь	
Уладзя		Ціма	
Жора		Жэня	
Язэп		Рыгорка	
Міколка		Ромка	
Міха		Лёва	
Лёня		Казюк	
Юзік		Яська	
Яня		Толік	
Броня		Зося	

7. Па жартоўным малюнку датцкага мастака Х. Біструпа вызначце свой тып тэмпераменту (выдзеліце патрэбнае): 1) халерык; 2) флегматык; 3) меланхолік; 4) сангвінік

§ 27. Сям'я

1. Па кароткіх характарыстыках вызначце традыцыйныя абрады:

а) свята нараджэння дзіцяці - ______________________________

б) абрад хрышчэння дзіцяці - ______________________________

в) свята ўступлення ў шлюб - ______________________________

г) публічнае заяўленне аб сватанні і аб згодзе нявесты і бацькоў на шлюб - ____

д) дзень, у які заключаўся шлюб - _________________________

е) абрад пахавання памерлых - ____________________________

2. Распытайце ў бацькоў пра свае радзіны і запоўніце табліцу:

№	Пытанні	Адказы
1.	Мой дзень нараджэння	
2.	Дзень, калі адзначаліся радзіны (хрэсьбіны)	
3.	Як завуць майго хроснага бацьку	
4.	Як завуць маю хросную маму	
5.	Хто з радні быў на хрэсьбінах	
6.	У якім храме мяне хрысцілі?	
7.	Якія абрады выконваліся ў час хрэсьбінаў	

3. Распытайце ў бацькоў пра іх вяселле і адкажыце на пытанні:

1. Калі адбывалася вяселле?________________________________
2. Дзе адбывалася вяселле?_________________________________
3. Хто быліі сведкамі на вяселлі?___________________________
4. Колькі было гасцей? ____________________________________
5. Якія абрады выконваліся на вяселлі? ____________________

____

4. Распытайце ў бацькоў, радні і запішыце адказы:
1. На якіх могілках пахаваны родныя? (дзядулі і бабулі, прадзеды і прабабкі, дзядзькі і цёткі)
____
____
____
____
2. У якія дні мая сям'я звычайна наведвае магілы продкаў?
____
____
3. Як у сям'і шануецца памяць пра памерлых родзічаў?
____
____
____
____
5. Дайце вызначэнне наступным тэрмінам:
дзядзькаванне - __________________________________
вусна-паэтычная спадчына - _______________________
бабіна каша - ____________________________________
адведкі - ____
пасаг - ____
шархуны - _______________________________________
канун - ____
Радаўніца - ______________________________________

§ 28. Радавод

1. Дайце вызначэнне наступным тэрмінам:
род - ____
татэмная жывёла - ________________________________
радавод па мячу - ________________________________
радавод па кудзелі - ______________________________
2. Дапоўніце сказы:
а) Майго тату завуць ....
б) Маю маму завуць ....
в) Маіх братоў і сясцёр завуць ....
....
....

г) Імёны маіх дзядоў: татаў тата ....
мамін тата...
д) Імёны маіх бабуль: маміна мама......................................
татава мама..
е) Маіх дзядзькаў і цётак па бацькавай лініі (татавы родныя браты і сёстры) завуць ....
....
....
....
ё) Маіх стрыечных братоў і сясцёр па бацькавай лініі завуць
....
....
....
ж)) Маіх дзядзькаў і цётак па матчынай лініі (маміны родныя браты і сёстры) завуць ....
....
....
....
з) Маіх стрыечных братоў і сясцёр па матчынай лініі завуць
....
....
....
3) Запішыце ў табліцы назвы гарадоў і вёсак, у якіх жыве ваша радня.

Горад (вёска)	Краіна, вобласць, раён	Якая радня там жыве

6. На схеме Пастаўскага раёна пазначце населеныя пункты, у якіх жыве ваша радня, а таксама месцазнаходжанне могілак, дзе пахаваны вашы родзічы.

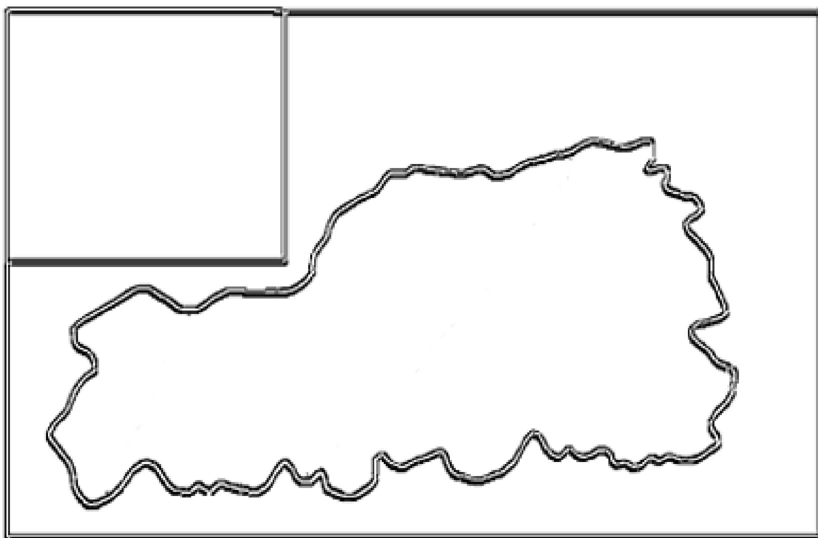

7. Складзіце генеалагічную схему свайго роду.

§ 29. Родная мясціна

1. Дапоўніце сказы, уставіўшы ў тэкст патрэбныя словы:
Мая вуліца называецца______________________________. Яна знаходзіцца ў __________________________ і мае напрамак з ______________________ на ________________. Яе даўжыня _________. З ёй перасякаюцца вуліцы ____________________
____
Дамы пераважна _________- павярховыя. Акрамя жылых будынкаў на вуліцы знаходзяцца ________________________
____.
На вуліцы таксама ёсць помнікі і адметныя мясціны:
____
Назву вуліцы можна растлумачыць так: ___________________
____
____
____

2. Запоўніце табліцу "Вуліцы г. Паставы па характары забудовы"

Характар забудовы	Прыклады вуліц (па 3-5 назваў)
1. 2.	

3. Пабудуйце слупковую дыяграму "Змяненне колькасці вуліц у г. Паставы з 1798 па 2006 год"

_____________ _____________ _____________
1798 г. 1939 г. 2006 г.

4. Намалюйце схематычна ўчастак сваёй вуліцы (вёскі), пазначце на схеме свой дом і суседнія дамы. Падпішыце прозвішчы суседзяў.

Тэма V. Паселішчы Пастаўскага раёна

§ 30. Горад Паставы — сталіца Пастаўскага краю

1. Запішыце назвы бліжэйшых да Паставаў гарадоў:

У Беларусі: ____

____

У Літве ____

____

2. Параўнайце гербы Паставаў 1796 і 2002 гадоў, выявіце ў іх рознае і агульнае.

Агульнае	Рознае
1. 2. 3.	1. 2. 3.

3. Запішыце ў табліцу назвы вуліц г. Паставы:

Названыя па прозвішчах людзей	Назвы адлюстроўваюць прыродна-геаграфічныя асаблівасці вуліц

4. Запішыце ў табліцу сучасныя назвы вуліц, якія былі ў Паставах у 1939 годзе.

Назвы вуліц 1939 года	Сучасныя назвы
1. Віленская	
2. Задзеўская	
3. Браслаўская	

4. Лучайская
5. Зарэчная
6. К. Тызенгаўза
7. Тапалёвая
8. Школьная
9. Кляновая
10. Дварцовая (Вакзальная)
11. Юрысдыка
12. Каляёвая (Чыгуначная)
13. Базыліянская
14. Польна (Палявая)
15. 11 лістапада
16. Паркавая
17. Ціхая

5. Пазначце нумарамі будынкі на Рынкавай плошчы і напішыце іх назвы. Знакам "Х" закрэсліце на схеме будынкі, якія ўжо не існуюць.

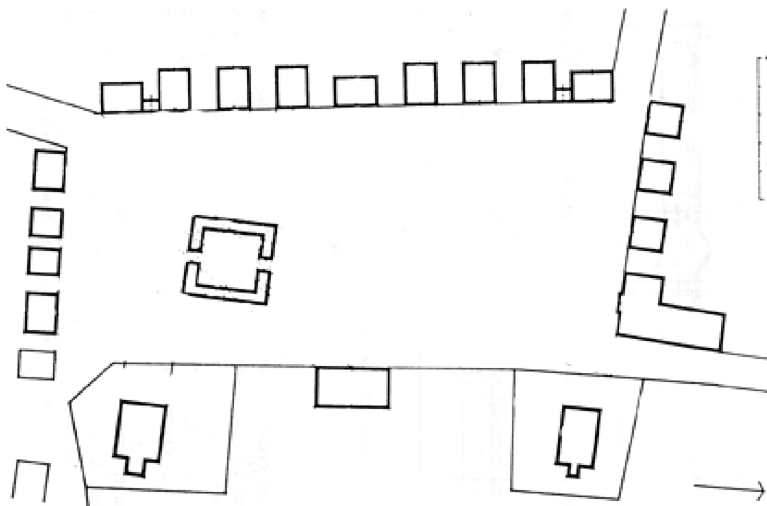

6. Запішыце, чым, на Вашу думку, прываблівае турыстаў палац Тызенгаўзаў.

а)____

б)____

в)____

7. Запішыце назвы вуліц, якія названы ў гонар вызваліцеляў горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

____

____

____

8. Запішыце, якія вядомыя гістарычныя асобы бывалі ў Паставах:____

____

____

____

§ 31. Лынтупы

1. Па якіх геаграфічных асаблівасцях Лынтупы сярод іншых буйнейшых паселішчаў Пастаўшчыны вызначаюцца характарыстыкай “самы …..”?

А) ____

Б) ____

В) ____

В) ____

2. Дапоўніце сказы:

А) Па _____________________________ Лынтупшчына разам з Навагрудчынай займае адно з першых месц у Беларусі.

Б) Рака Лынтупка нясе свае воды ў самую чыстую раку Беларусі - ____

В) На поўдзень ад Лынтупаў знаходзіцца вылікая ____ пушча.

Г) На паўднёва-заходняй ускраіне былога мястэчка размяшчаецца адзін з буйнейшых на Пастаўшчыне

____

Д) У цэнтры пасёлка ўзвышаецца _______________________

3. Запішыце падзеі з гісторыі Лынтупаў, якія звязаны з гэтымі датамі:

А) 1385 г. - ____

Б) 1459 г. - ____

В) 1854 г. - ____

Г) 19–20 мая 1942 г. - ________________________________

Д) снежань 1942 г. - ________________________________

Е) 6 ліпеня 1944 г. - ___________________________________

4. Падпішыце аб’екты, якія паказаны на ілюстрацыях.

____

5. На гістарычным плане Лынтупаў на вынасных стрэлках падпішыце асноўныя адметныя мясціны і аб’екты.

5. Падпішыце, з якімі асобамі звязаны гэтыя ілюстрацыі:

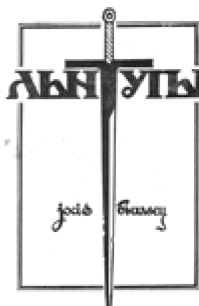

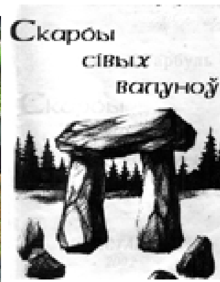

§ 32. Варапаева

1. Дапоўніце сказы:

а) Заражанка - самая ______________ рака ў Пастаўскім раёне.

б) У паўночна-заходнім накірунку ад Варапаева цягнецца адзін з буйнейшых лясных масіваў на Пастаўшчыне — _____________________________.

В) У 1933 годзе ўладанні Пшаздзецкага на Варапаеўшчыне наведаў ____.

2. Запішыце падзеі з гісторыі Варапаева, якія звязаны з гэтымі датамі:

а) 1800 г. - ____

б) 1896–1897 гг. - _______________________________________

в) 1931–1937 гг. - _______________________________________

г) 1950 г. - ____

д) 1962 г. - ____

е) 1994 г. - ____

ё) 1996 г. - ____

3. Падпішыце аб’екты, якія паказаны на ілюстрацыях.

____

4. Запішыце пад фотаздымкамі прозвішчы вядомых варапаеўцаў і сферы іх дзейнасці:

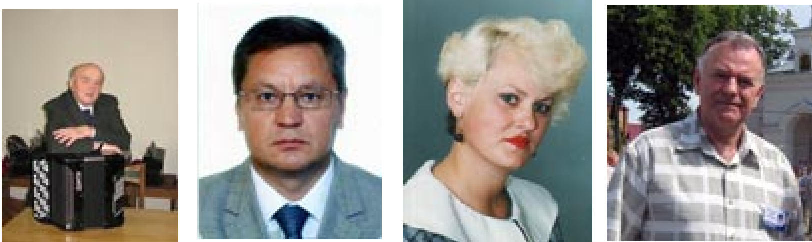

____

5. Запішыце, што вам вядома пра гэты будынак:

§ 33. Дунілавічы

1. Дапоўніце сказы:

а) Паверхневы пласт асадкавых парод утварае

____

б) Тэрыторыя на захад ад мястэчка абвешчана

____

В) На ўсходняй ускраіне паселішча знаходзіцца возера

____

Г) За вёскай Пятровічы шырокай паласой цягнецца вялікі лясны масіў, на ўскрайку якога ляжыць прыгожае возера

____

2. Запішыце падзеі з гісторыі Дунілавіч, якія звязаны з гэтымі датамі:

А) 1473 г. - ______________________________________

Б) 1624 г. - ______________________________________

В) 1769–1773 гг. -________________________________

Г) 1861 г. - ______________________________________

Д) 1897 г. - ______________________________________

Е) 21-23 лістапада 1942 г. - _______________________

Ё). 1962 г. - ______________________________________

3. Падпішыце аб’екты, якія паказаны на ілюстрацыях.

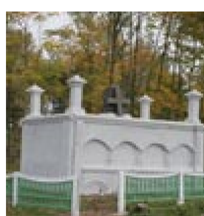

____

4. Падпішыце, у якіх населеных пунктах знаходзіліся гэтыя будынкі:

____

5. Устанавіце стрэлкамі адпаведнасць паміж вядомымі асобамі Дунілавічаў і сферай іх дзейнасці:

В. Бульбяноў	краязнавец, даследчык гісторыі Дунілавічаў;
Ф. Хоміч	пісьменнік, гал. рэдактар часопіса "Вожык";
А. Бульбяноў	заслужаны настаўнік Беларусі, дырэктар школы;
Л. Аксельрод	старшыня калгаса, узнагароджаны ордэнам Леніна;
Ю. Зарэцкая	філосаф, палітычны дзеяч.

6. Калі і для чаго прыязджаў у Дунілавічы расійскі імператар Мікалай II? ___________________________________
____
____

§ 34. Камаі

1. Дапоўніце сказы:

а) Камаі знаходзяцца ў маляўнічай мясцовасці на берагах
____

б) Назва вёскі, верагодна, паходзіць ад фіна-вугорскай асновы "кам", што азначае ___________________________

в) Упершыню Камаі ўпамінаюцца ў ____________________ як уладанне Г. Пронскага.

г) З канца XVI стагоддзя Камаямі валодаў род ____________
____
____

2. Запішыце падзеі з гісторыі Камаяў, якія звязаны з гэтымі датамі:

А) 1603-1606 гг. -____

Б) 1795 г. - ____

В) 1861 г. - ____

Г) 1896 г. - ____

Д) 1915 г. - ____

Е) 1921 г. - ____

3. Падпішыце аб’екты, якія паказаны на ілюстрацыях.

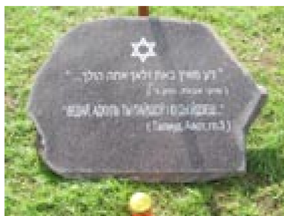

____

4. Устанавіце стрэлкамі адпаведнасць паміж вядомымі асобамі Камаяў і сферай іх дзейнасці:

Ю. Гарбінскі	краязнавец, даследчык гісторыі Пастаўшчыны і Мядзельшчыны;
Я. Якубоўскі	доктар гісторыі, выкладчык Люблінскага ўніверсітэта;
А. Нафрановіч	арганіст-віртуоз, арганізатар фестываляў арганнай музыкі;
Б. Руткоўскі	гісторык, географ, аўтар гімна беларускіх татар;
І. Драўніцкі	беларускі пісьменнік, аўтар тэкстаў шэрагу папулярных песень.

5. Што Вы ведаеце пра гэты храм?

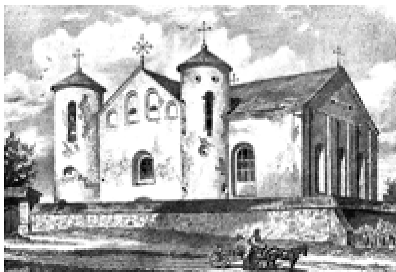

§ 35. Парыж-Асінагарадок

1. Дапоўніце сказы:

а) Мясцовасць знаходзіцца на паўночным ускрайку ______________________________ градаў.

б) Складаны рэльеф у ваколіцах паселішчаў стварыла ў асноўным рака ___________________________.

в) Назва ракі Ласіца, верагодна, паходзіць ад фіна-вугорскай асновы "лаас", што азначае ____________.

г) Паводле падання, вёска Асінагарадок узнікла на месцы, дзе на дрэве з'явіўся __________________________________

2. Запоўніце табліцу:

Асобы	Дзейнасць на карысць Асінагарадка-Парыжа-Навадруцка
У. Друцкі-Любецкі Ю. Булька А. Папоў С. Латыш	

3. Запішыце падзеі з гісторыі Парыжа-Асінагарадка, якія звязаны з гэтымі датамі:

А) 1567 г. - ____

Б) 1812 г. - ____

В) 1962 г. - ____

Г) 1897 г. - ____

Д) 1706 г. - ____

Е) 1782 г. - ____

4. Падпішыце аб'екты, якія паказаны на ілюстрацыях.

5. Устанавіце стрэлкамі адпаведнасць паміж вядомымі асобамі Парыжа-Асінагарадка і сферай іх дзейнасці:

В. Качалаў	святар, мастак, распісваў храмы ў ЗША;
А. Станкевіч	беларускі літаратар, паэт;
М. Кенька	народны лекар;
А. Легастаева	кандыдат філалагічных навук, пісьменнік;
У. Даламанаў	генерал, удзельнік Першай сусветнай вайны і рэвалюцыі;
А. Ясюковіч	акцёр, народны артыст СССР.

Падагульняючыя заданні

1. Запоўніце табліцу "Гістарычныя і культурныя мясціны Пастаўскага раёна"

Населеныя пункты	Цікавыя аб'екты

2. Складзіце план-праект маршрута турыстычнага падарожжа па Пастаўскім раёне або яго некаторай частцы, паказаўшы хронаметраж, адлегласць, населеныя пункты і цікавыя аб'екты на маршруце.

Час	Участак маршрута	Адлегласць	Аб'екты

3. Распрацуйце тэкст і дызайн рэкламнага праспекта на тэму «Прыязджайце ў Пастаўскі край!»

Тэкст:____

Дызайн:

4. Напішыце невялікі літаратурны твор (верш, зсэ, мініяцюру, оду, невялікае апавяданне) пра родны край.

Для запісаў

Змест

Надрукавана ва УП «Пастаўская друкарня»
Наклад 100 асобнікаў